

Lidská přirozenost z kulturně antropologického hlediska

Všechna známá lidská společenství předpokládají, že plně socializovaní dospělí jedinci mají nejen schopnost se sexuálně vzrušit, ale i schopnost heterosexuálního pohlavního styku. Jde o základní složku lidské přirozenosti. Avšak úroveň sexuálního vzrušení a jeho naplnění jsou silně kulturně ovlivňována a napříč kulturami světa jsou tato očekávání velmi proměnlivá.

Kultury erotismem silně ovlivněny:

- kultury Polynésie – erotismus je zde velmi výrazné kulturní téma, nejen v dobách předkřesťanských, ale i dnes. Vývoj sexuality u obou pohlaví je zde ranější a překotnější než v euroamerické kultuře. Tento rychlý brzký vývoj je plně podporován a upevňován rodičovskými socializačními praktikami.
 - Na Cookových ostrovech, speciálně na ostrově Mangaia je potence vrcholně kladnou hodnotou a od mladých dospělých jedinců se očekává neobyčejná sexuální zdatnost. Prožívají nespoutané, vysoce aktivní období sexuálních projevů. Pak následuje manželství a rodinný život, které přináší rychlý pokles sexuální apetence i sexuálních aktivit. Mangaiané tento úpadek libida považují za přirozenou součást povahy lidské sexuality.
 - Siriono, pralesní nomádi (Bolívie) žijí v drsném a nehostinném prostředí. Evropané na ně přenesli choroby, které jsou pro ně smrtelné, ve dvacátém století jich bylo celkem asi 500. Matrilineární a matrilokální rodiny. Ukojení hladu a pohlavního pudu je pro ně základní životní starost. Jídlo není samozřejmostí, jeho získávání je spojeno s vysokým úsilím i bolestnými zkušenostmi, zato sex je dostupný vždy, nebudí nepříjemné asociace a je tak pro ně v životě nejvyšším dobrem. Romantická láska je pro ně cizí, sex je jako hlad, pud, který musí být uspokojen. Pohlavní akt jeví násilnický a rychlý průběh.

Kultury s pozvolným rozvojem sexuality:

- Abchazané (Abcházie, Kavkaz) se běžně dožívají vysokého věku ve zdraví a aktivitě (90 – 100 let). Sexuální zájmy a vzrušení vnímají jako potenciál, který se rozvíjí velice zvolna, podobně jako rukodělné dovednosti nebo intelektuální schopnosti. Také ubývání těchto aktivit po jejich rozkvětu je velmi pomalé, manželské dvojice jsou sexuálně aktivní do devadesáti let, někteří i po dosažení sta let. Jednají plně v souladu se svojí životní filozofií pozdního věku, tedy, že člověk má dělat vše, co dělal v plném rozvoji sil, pouze celková suma aktivity se postupně s rostoucím věkem snižuje a energie poklesává.

Kultury s nízkou úrovní sexuální energie:

- Danijové z Nove Guineje se vyznačují rázným postojem k životu i agresivitou, zahrnují několik etnik, dnes asi 250 tis. jedinců. Základní jednotkou je dvůr s domy, zvláště pro muže a ženy, dále dům na vaření a chlév, které jsou spojeny plotem. Ženy nesmí vstoupit do domu mužů, dům obývají desítky členů, většinou jde o příbuzné. Seskupení dvorů velí tzv. bigman. Bigman je typický tím, že má hodně žen a prasat. Danijové vedou časté bitvy a války na několika úrovních společenského uspořádání. Antropolog, který studoval jejich život, si všiml malého zájmu o sex. Styk je u kmene chápán jako oslabování muže, proto po prvním porodu trvá u páru 5 let sexuální abstinence. Heider nepotvrdil ani sexuální napětí ani důkaz homosexuálních styků; přestože muž může mít více jak jednu ženu, období mateřství tráví s matkou dítěte. Abstinence je vyvolávána duchy, kterých se Danijové bojí, proto si všechny otvory v těle kryjí. Heider zjistil, že sexuální abstinence nemá vliv na kulturu Danijů, rozmíšky motivované cizoložstvím nebo jinými projevy sankcionované sexuality jsou u Danijů neobyčejně vzácné; ostatně v žádné oblasti jejich kultury neobjevíme mnoho erotických projevů ani symbolů.
- Mentawejové ze Sumatry (ostrovní Pacifik) praktikují rozsáhlou a dlouhodobou pohlavní zdrženlivost.

Na jedné straně spektra existují kultury s vysokou citovostí či zájmem o sex, ale s nízkou aktivitou (např. rurální irská komunita v Inis Beag, v níž prakticky vše, co by mělo nějaké významové spojení se sexem, je odmítáno a popíráno veřejně a případné projevy libida a pohlavnosti jsou obestřeny spikleneckým mlčením), na druhé straně potom kultury s vysokou sexuální aktivitou, ale nízkou citovostí a zájmem o sex (různé kultury Oceánie). Libido jako bytostná složka lidské přirozenosti je kulturně specifikováno.

Sexualizace, tedy vývoj a podpora sexuálních projevů u prepubertálních a pubertálních jedinců je silně ovlivňována kulturním prostředím. Pravděpodobně všechny děti jsou schopné prožívat sexuální vzrušení a některé mohou dosáhnout i orgasmu. Avšak jen část z nich se oddává masturbaci či nějaké sociosexuální činnosti před příchodem puberty. Výskyt prepubertálních sexuálních zážitků kolísá podle povahy společnosti, závisí do značné míry na postoji dospělých. V permisivních kulturách může dosahovat sta procent, jako například na Markézách nebo u Basongjů, ale dokonce i v společenstvích restriktivních (tradiční Spojené státy americké) dobrá polovina chlapců a téměř polovina dívek přiznává jakési sociosexuální hraní. Jak už jsme v dřívějších přednáškách zmiňovali, sexuální hry nejprve vyúsťují v autogenitální stimulace a vzájemné masturbace se stejným či opačným pohlavím, s rostoucím věkem pak lze pozorovat sílící pokusy o heterosexuální soulož. V

době puberty jsou projevy sexuality u starších dětí v převážné míře založeny na převzetí dospělé formy heterosexuálního pohlavního styku. Např. v trobriandské kultuře se děti učí o pohlavním styku z přímého pozorování svých rodičů, a dokonce ještě před probuzením libida rodiče podněcují mládež k jakýmsi předstíraným sexuálním hrátkám. Dospívání a raná fáze dospělosti jsou tedy obdobím milostných záležitostí a pohlavních experimentů. Postupně se však vztahy stabilizují, prodlužují a vyúsťují do manželství. Existuje tu tedy tlak na ranou pohlavní zralost a rozvinutí heterosexuálních styků. Řada etnických skupin dokonce nejen podporuje a stimuluje sexuální experimentování během dospívání, ale poskytuje formální rámce předmanželským zkušenostem. U tradičně založených Kikujů z Keni mohou právě mladí dospělí příslušníci obou pohlaví spolu přebývat ve speciálních „ložnicích“. Mohou se oddávat sexuálním radovánkám, nesmí ale dojít k úplnému proniknutí penisu a k vzájemné masturbaci. Od ženy vstupující do manželství se očekává panenství a existuje i formální procedura přezkoumání, zda skutečně pannou je. Pastorální Masajové, rovněž z Keni, podobným způsobem podporují předmanželské heterosexuální styky, dokonce ještě před příchodem puberty. Předmanželská těhotenství jsou však velice přísně trestána. Někdy se však pomocí těhotenství s mužem, kterého milují, snaží mladé neprovdané ženy vyhnout dohodnutému manželství s někým, s kým nemají hlubší vztah.

Podobně indiští Murijové považují heterosexuální ukojení za zdroj neobyčejného potěšení a zásadní stránku lidské existence. Předpokládají, že sexuální přitažlivost se začíná pociťovat mezi šestým a sedmým rokem, a tak jsou chlapci a dívky v tomto věku „vysílání“ k společnému životu ve speciálních vesnických „noclehárnách“. Na dalších pět nebo šest let, po nichž následuje manželství, žijí chlapci a dívky v „sexuální blízkosti“. Murijové mají dva styly tohoto způsobu života: v takzvaných tradičních noclehárnách se hoši a děvčata párují do vyhraněných spojení, jež vlastně napodobují normální manželské soužití, naproti tomu v tzv. moderních noclehárnách jsou trvalejší svazky zakázány. Přesto však jsou oba „styly“ chápány jako příprava na manželský život. Stejně jako v případě Kikujů není doporučována úplná soulož, zejména jde-li o dívky, které ještě neměly menarché. Není to míněno ani tak jako ochrana panenství, spíše jako ochrana před otěhotněním; ostatně Murijové tradičně soudí, že početí lze blokovat vhodným mentálním postojem.

V případě některých skupin původních obyvatel Austrálie - u Arantů ze střední části kontinentu a u Tiwijů z Melvillova ostrova, se předpokládá, že k normálnímu pohlavnímu vývoji dívek dochází jen tehdy, jsou-li sexuálně drážděny muži ještě před příchodem menarche. Každá dívka je „provdána“ za mnohem staršího „manžela“ dávno předtím, než dosáhne pohlavní zralosti. „Její“ muž ji uvádí do sexuálního života postupně. Australci se rovněž domnívají, že v průběhu dospělosti je žena „energetizována“ a zainteresována

na sexu jen v míře své heterosexuální aktivity. Úbytek energie a zájmu o sex, jenž se objevuje na počátku menopauzy, je připisován pohlavnímu zanedbávání, neboť starší muži se starají pouze o dívky a mladší ženy. Na druhé straně se u mužů očekává mnohem vytrvalejší zájem o sexuální potěšení než u žen, neboť v souladu se svou přirozeností nevyžadují žádné zvláštní pozornosti, aby si udrželi svůj pohlavní pud na vysoké energetické hladině.

Zatímco některé kultury obklopují sex pocity potěšení a pohody, jiné se spíše vyznačují postoji negativními. Např. kultury ovlivněné křesťanstvím, které spojuje sexualitu s hříchem, hanbou či vinou. Příkladem je rurální irská komunita v Inis Beag s přísnou křesťanskou morálkou, v níž prakticky vše, co by mělo nějaké spojení se sexuální aktivitou, je odmítáno a veřejně popíráno. Případné projevy libida a pohlavnosti jsou tam obestřeny spikleneckým mlčením. Negativní postoj k sexualitě se však netýká pouze křesťanství.

Manuské etnikum z oblasti Papua-Nova Guinea v jihozápadním Pacifiku se projevovalo mnohem negativněji vůči sexu před příchodem křesťanství. V tradiční kultuře je v souloži spatřováno cosi neblahého a ponižujícího. Zvláště ženy shledávaly koitus čímsi fatálně neblahým, co je nutno podstoupit, chtějí-li mít děti. Cizoložství bylo pokládáno za děsivý zločin, jenž mohl být trestán nadpřirozenými silami.

Rovněž v jiných oblastech Papuy-Nove Guineje, např. u Wogeů nebo u některých skupin Mae-Engů z novoguinejského náhoří, muži spíše sex nenávidí, neboť si myslí, že je ženy mohou kontaminovat. V tradičních představách yapských ostrovanů z Mikronésie orgasmus muže jednoznačně oslabuje, vystavuje je nebezpečným a vážným onemocněním.

Něco podobného lze najít v indické, speciálně ajurvédské tradici. V některých kulturách je manželské spolužití poznamenáno útočností, dokonce určitým násilím. U keňských Gusijů je soulož prodchnuta duchem násilí, ne-li „znásilněním“: žena vzdoruje a muž musí tento odpor překonat, což se neobejde bez bolesti a ponižování. Muži připouštějí, že rezistentní postoj a výkřiky bolesti posilují stupeň jejich vzrušení během soulože. Ostrované z mikronéského Truku se neprojevují v průběhu soulože vysloveně agresivně, pokládají za nejerotičtější formu pohlavního styku striking (narážení), což je něco na způsob provokace, odkládaného vybití, kdy plná vaginální penetrace je provedena až těsně před orgasmem; mírná bolest je považována za běžnou součást milostné přede hry. Stejně jako Australci, i ostrované z Truku soudí, že soulož kladně ovlivňuje růst dívčích ňader a urychluje příchod menarche. Naproti tomu chlapci mají být uváděni do sexu staršími zkušenými ženami. Přestože na Truku pokládají sexualitu za organickou složku lidské přirozenosti a možný zdroj značného uspokojení, není tomu tak v případě sexu manželského. Manželé a manželky se musí chovat zdrženlivě a uhlazeně, neboť manželství je především vztah vzájemné úcty: sexuální rozkoš na jedné straně a hluboký respekt na straně druhé jsou tam veličinami protikladnými.

K doplnění příkladu kulturního definování a konceptualizace sexuální složky si uvedme ještě např. vzdělanou elitu klasického Řecka, pro niž byl erotismus spjat se snahou o určitou filozofickou vytríbenost. Idealizované mužské tělo bylo uctíváno, „citovost“ mezi muži byla pokládána za dokonalejší než heterosexuální láska a rozkoš.

Každá kultura tak specifikuje a vymezuje jedinečnou konfiguraci kvalit, které vytyčují a podbarvují projevy sexuality. Některé jsou zcela konkrétní, např. úroveň pohlavního pudu, tón a hlas, socializační praktiky, jiné jsou spojené se spiritualitou, se zdokonalením a mohou být značně abstraktní, vysoce intelektualizované i záhadné až mystické. Do této oblasti může spadat i tradice postojů ke vztahu sexuality a lásky.

Kulturní definice mužství a ženství

Každá kultura je ve skutečnosti složena minimálně ze dvou subkultur: mužské a ženské, tedy ze sociálního bytí mužského a sociálního bytí ženského. Často je pouze mužská složka předkládána jako jediná kultura. Tyto dvoupohlavní subkultury se týkají kulturních specifikací pohlaví. Kulturně deklarované ideály mužství a ženství jsou součástí vědomých cílů socializace, zejména rané. Moderní antropologie sexuality má tendenci chápat gender (sociální pohlaví) a pohlaví jako duální, tedy pohlavní orientace je pojímána jako homosexualita nebo heterosexuální a pohlavní identita jako ženství nebo mužství. Avšak kulturní odlišnosti a variabilita uspořádání ukazují, že jde spíše o kontinua. Mužství a ženství jsou především kulturní konstrukce, zahrnující rozplývavé různé roviny atributů psychických, kulturních, sociálních a biologických. Ač je tedy kontrast založen biologicky, fenotypické pohlaví je v podstatě trojího druhu: mužské, ženské a androgynní (hermafroditické). Blízkost nebo vzdálenost mužství a ženství může kolísat podle kultur, tradic, vrstev, epoch, dobových mód apod.

Euroamerická představa považuje za aktivního muže, oproti submisivní, pasivní ženě. Avšak kultury z Nové Guineje ukazují něco úplně odlišného, např. muži Arapěšů jsou zženštilí, naopak i ženy Mundugumorů jsou aktivní a agresivní, Tchambuliové jsou uspořádáni opačně než euroameričané – dominantní neosobní žena je na jedné straně a emocionálně závislý muž na straně druhé. Mužství a ženství se tedy jeví být veličinami kulturně vázanými, tak i kulturně proměnlivými. Konvenční model založený na biologii v kultuře úplně neplatí, pohlaví (sex) a gender (sociální pohlaví) jsou odlišné kategorie, které spolu souvisejí, ale nemusejí si odpovídat. Gender je symbolickou, kulturní kategorií. Mužství a ženství nejsou oddálené protiklady, ale něco souvislého. Když uvažujeme rozdíly „mužství“ mezi kulturami, na jedné straně budou machisté z Andalusie a Truku, na druhé straně potom pak najdeme zženštilé Tahitány, kde je zženštilost přijímána jako normální typ mužské osobnosti a plaché, ostýchavé Semaije z Malajsie.

Přesto naprostá většina kultur světa zdůrazňuje, často i přehání biologické potenciály jasným definováním, normováním pohlavních úloh a vymežováním „náležitých“ chování mužů a žen. I v kulturách, kde je možné mluvit o existenci třetího pohlaví, jsou výrazně odlišeny konvenční mužské a ženské typy.

S mužstvím a ženstvím často souvisí různé sexuální či genitální mutilace, které jsou často přechodovými rituály do těchto sociálních statutů.

Ačkoli většina kultur světa stanoví na základě různých socializačních nebo inkulturačních vzorců zřetelný rozdíl mezi muži a ženami, existují společenství, v nichž sociálně-pohlavní dichotomie není úplně ostrá. Např. mezi sibiřskými Čukči, v některých původních kulturách Severní Ameriky, v několika dalších, rozptýlených na různých místech světa, existovaly - před příchodem modernizace - skupiny osob, jež mohly být pokládány za mužské transvestity (jako takoví byli sociálně přijatí a uznávaní). V Severní Americe se užíval termín berdache s kolísavými charakteristikami od etnika k etniku. U Navahů značí muže ve smyslu biologickém, který krátce po pubertě přejímá zvyklosti a zájmy čistě ženské: věnuje se ryze ženským pracím, používá ženské způsoby řečového projevu. V některých situacích, zejména v případech zprostředkovávání sporů, byl berdache pokládán téměř za posvátného; dokonce jeho pohlavní život mohl být jak heterosexuální, tak homosexuální. Obecněji vzato však u Navahů byl berdache pokládán spíše za ženu než za muže. U Vraních indiánů je berdache obvykle odhalen v raném dětství v důsledku zájmu o ženskou společnost a činnosti. Jako dospělí byli tito lidé vcelku tolerováni. Mezi indiány Winnebago byl berdache vnímán jako velice přičinlivá a velice aktivní „žena“. Mohavští indiáni vlastnili vyhraněnou sociální kategorii jak u mužských, tak u ženských „transvestitů“; možná dokonce existovaly určité iniciační praktiky podporující, sociálně vzato, vznik „dospělého transvestita“. V dospělosti mohou mohavští berdacheové předstírat menstruaci, těhotenství, porod. Předpokládalo se, že jak mužští, tak ženští berdacheové jeví spíše homosexuální preference. Berdache jako institucionalizovaný status v nativní Severní Americe byl zjištěn u sto třinácti společenství.

I když se termín používal i pro ženské podoby berdache, někteří autoři přišli s novými termíny, např. amazonka, nebo muž-žena. Celkově berdacheové mají řadu názvů: transvestita, homosexuál, hermafrodit, sodomita, inverz, zženštilc, amazonka, berbička, transsexuál. Tento muž-žena nebyl jen třetím rodem, ale i prostředníkem mezi lidmi a božstvy, měli zásadní souvislost se šamanismem. K jejich sekularizaci (odnáboženštění) dochází až po kontaktu s „bílou“ civilizací. U čukčského transvestitismu byl obrat připisován posedlosti duchy a tito jedinci měli sociální roli spirituálního média. Kategorii mužského transvestity najdeme i v dnešním Sulawesi, Celebesu v Indonésii – muži zde bývají odborníky na genealogie a tradiční historie, kdysi působili i jako sultánovi poradci. Kulturní stereotypy ve smyslu pohlavních preferencí neexistovaly, vnější projevy mužských

transvestitů byly vysoce feminizovány, někdy jim byl připisován minimální, nebo dokonce nulový pohlavní zájem. Příkladem kultury, v níž hraje mužský transvestita poloinstitucionalizovanou roli v komunitě, může být klasické Tahiti (francouzská Polynésie). Tahitská kultura klade značný důraz na heterosexuální potěšení, snažíc se minimalizovat omezení předmanželských sexuálních styků. Nicméně v mnoha tahitských komunitách žije svobodný mužský transvestita, většinou homosexuálně zaměřený; je sociálně akceptován, má definovanou roli, komunita však obvykle oficiálně uznává jednu takovou roli. Historické doklady naznačují, že mužský transvestitismus („maahu“) byl jak na Tahiti, tak i na Havaji před příchodem Evropanů nápadným jevem.

Analogií jsou indiští „hidžrové“, kteří se nepokládají za ženy ani muže („intersexuálové“?), kteří užívají ženská jména a oděvy. Jak mužští, tak i ženští transvestité, ať už s homosexuálními preferencemi nebo bez nich, jsou dobře známí mezi městskými Filipinci křesťanského vyznání. Podobnou situaci můžeme pozorovat u afrických Balů: balaský transvestita je kulturně kategorizován jako homosexuál, i když jenom potenciálně. Zajímavější možná je, že bývá charakterizován jako typ člověka s masochistickým založením. Uvedené příklady naznačují určitou kulturní toleranci vůči transvestitismu, avšak na rozdíl od jiných společenství zde transvestité nemají institucionalizované role a statusy. Transsexualita je jevem spíše vzácným (jeden případ na 100 tis. mužů a 130 tis. žen).

Identita a konstituce mužství

U novoguinejských Sambijů se muži a ženy vyznačují odlišným založením. Je přijatou představou, že zatímco ženy dosahují zralosti naprosto přirozeně, muži dosahují mužství pozvolna a na základě pečlivě artikulovaného procesu intenzivní socializace, zahrnujícího náročnou sérii iniciací. Sambijové rozlišují šest fází takové iniciace: v první fázi, k níž dochází ve věku mezi sedmi až deseti lety, jsou chlapci odebráni svým matkám. Fáze pozdější pokračují v tomto duchu, jejich základním prvkem je v každém případě akcent na antagonismus mezi mužstvím a ženstvím. Je třeba podtrhnout, že rozhodujícím momentem této tvorby mužství je homosexuální zkušenost, zkušenost „inseminace“, konkrétněji řečeno, představa o důležitosti polykání spermatu zralých mužů na základě orálního kontaktu, tedy cosi jako rituální felace, nacházející svůj odraz i v sambijských mýtech, jež spatřují v mužích ploditele celého lidstva a v homosexuální felaci „mechanismus“ lidské reprodukce. To by znamenalo, že se popírají reprodukční schopnosti žen, jsou substituovány homosexuálními akty mužů. Je pravidlem, že každý dospívající muž stráví řadu let, nejménou více než deset, v těsném homosexuálním vztahu se svým mužským mentorem. Teprve po této letité době se muži žení, mají děti, sami se stávají mentory.

Tato v podstatě rituální homosexualita je jedním z nejvýznačnějších rysů melanéského kulturního areálu. Tradiční kultura Kiwaijů spatřuje ve spermatu substanci symbolizující

životadárné síly vesmíru. Jaký je smysl „inseminačních“ obřadů, ať už orálních nebo análních, obřadů praktikovaných Sambiji, Etory či Baruji? Někteří autoři mluví o kontrole porodnosti regulací jinošské sexuální energie, jiní se více orientují na akcentování mužské solidarity, další podtrhují osvobození chlapců z mateřského područí.

Mužská homosexualita je v některých kulturách institucionalizována. Předkoloniální Azandové ze Súdánu měli formu manželství muže s mužem: příslušníci takzvaných svobodných válečníků, jednoho ze dvou formálních válečnických věkových stupňů, si vybírali jinochy za mužské manželky, dokonce se v rámci takové aliance počítalo s věnem. „Chlapec-žena“ obstarával veškeré domácí práce a byl rovněž sexuálním partnerem (praktikování interfemorální soulože). Očekávalo se striktní zachování věrnosti; chlapec-žena mohl svého manžela dokonce zažalovat, pokud zjistil nevěru. Když „svobodný válečník“ postoupil do vyššího stupně „ženatých válečníků“, odmítl zpravidla chlapeckého partnera a vzal si dívku, s níž byl léta zasnouben; ale mohl si svého původního společníka ponechat, stýkat se s ním však mohl jen mimo oblast komunity nebo si jej brát na válečná tažení.

Nejvýraznější bisexualita je zřejmě u Sambijů na Nové Guineji, kde sambijští muži se nemohou stát silnými, nepřijímají-li v době svého mládí konstantně „spermatičké infuze“. Zatímco sambijské ženy zrají bez zvláštních zásahů.

Vidíme tedy, že vzorce bisexuálního chování mezi muži jsou v některých kulturách, v souladu s vlastními standardy, pokládány za normální. Sambijští muži nejsou homosexuální, nejsou totiž ani heterosexuální, žádný takový koncept v jejich kultuře není myslitelný. S nám vlastním dualismem muž/žena, heterosexuál/homosexuál si tady nevystačíme. Jiné kultury mají svůj nativní koncept.

Termínem třetí sex se antropologie snaží klasifikovat fyzickou podobu jedince, která v sobě zahrnuje kombinaci tělesných znaků, jinak příslušejících pouze jedné z běžných podob fyzického pohlaví (muž nebo žena). V evropské interpretaci se jedná o různé podoby hermafroditismu způsobené biologickými nedostatky a genetickými poruchami.

Naše civilizace se s tímto jevem vypořádává jako s biologicky podmíněnou deviací a nenabízí žádnou kulturní kategorii, která by mohla takového jedince zahrnout. Objektivně vzato neexistují více než dvě fyzické podoby pohlaví (muž a žena), vše ostatní jsou pouze odchylky způsobené biologickou nedostatečností; proto není třeba ani žádný pozitivní kulturní koncept odrážející jejich svébytnou existenci. V jiných kulturách tento koncept může existovat. U Sambijů je takový jedinec zařazen do kulturně přítomné kategorie třetího sexu a nazývá se kwolu-aatmwol (turning into a man). Termín třetí gender se používá ke klasifikaci konceptů kulturních či sociálních forem pohlaví rozpoznávající jiné kategorie, než v Evropě obecně přijímané mužství a ženství, kde jsou brány pouze jako projev nedostatečné

přináležet ani k jedné z plnohodnotných kategorií. Často jsou pak velmi rozdílné a kulturně specifické koncepce souhrnně označovány jako projevy transsexuality, v lepším případě jako transgender. Zmíněné kulturní kategorie jako berdache, hidžra a maahuu však dokládají existenci zcela specifických nativních koncepcí pozitivně rozpoznávajících svébytné formy sociálního pohlaví. Problematický je v této souvislosti i pojem homosexuality. Transkulturní použití konceptu homosexuality bývá velmi často zcela neoprávněné. Homosexualita v našem pojetí obsahuje dva aspekty: behaviorální a emocionální, přičemž emocionální aspekt je obtížně definovatelný. Je velmi těžké označit přesnou podobu a hranice silné emocionální vazby mezi osobami stejného pohlaví jakožto homosexuální vztah. Bylo by snad lepší rozlišovat mezi homosexualitou (projevující se jak behaviorálně, tak emocionálně) a homofilii (silným citovým vztahem mezi osobami stejného pohlaví), stejně jako mezi pedofilii (sexuálním zneužitím dítěte) a pederastií (láskou k dětem). Jakožto projevy homosexuality v jiných kulturách bývají často označovány projevy pouze behaviorální bez skutečné existence odpovídajícího konceptu homosexuality. Sexuální a emocionální vztahy mezi osobami stejného genderu mohou být v konkrétní kulturní tradici pouze projevem přirozeně věkově strukturovaného vývoje sexuálních vztahů (jako v případě Sambijů).

Kulturní teorie reprodukce

Základní otázkou je, do jaké míry je (teorie) reprodukce spjata se sexuálním chováním a jaký je vztah sexuality a reprodukce. Každá kultura má svou „teorii“ reprodukce, obvykle konzistentní s představami o sexuálním potenciálu a mužství/ženství. Nativní teorie reprodukce v základním slova smyslu určují kulturní praktiky spojené s „ovlivňováním“ procesů plodnosti. Každá kultura tedy vlastní určitý inventář postupů, jejichž posláním je získání kontroly nad početím, těhotenstvím a porodem.

Moderní národní i folklorní kultury žijící v rámci euroamerického kulturního okruhu musí být vnímány jako speciální případy, protože jsou příliš proniknuty poznatky z oblasti lidské reprodukce. Raní antropologové byli neobyčejně udiveni, když zjistili, že mezi četnými etnickými skupinami nativní Austrálie vládne představa, podle níž mužům nepřísluší biologická role v početí. Jak se dozvěděli, počátek těhotenství je dán vstupem „dětského ducha“ do matčina lůna; duch nicméně vstoupil do dělohy díky duševní mohutnosti jejího manžela: byl to on, jenž svým sněním způsobil otěhotnění; vlastní soulož je nejspíše pouhým otevíráním cesty pro vstupení ducha do ženského těla. Lze rozlišit osm kategorií vstupů duchů, respektive odpovídajících způsobů pronikání: pod nehtem palce u ruky, pod nehtem palce u nohy, žaludkem, slabinami, nohou, pupkem, ústy, a nakonec s potravou. Tato situace odpovídá nativní Austrálii. Dnes jsou si Australci vědomi vztahu spermatu a početí, někteří dokonce popírají, že by kdy věřili v nulovou biologickou úlohu otce.

V trobriandské kultuře panovaly kdysi podobné představy, dnes, v soudobé společnosti na Trobriandových ostrovech pochopitelně odmítané: jejich „koncepční“ představa spočívala v tom, že k početí došlo vstoupením ducha do těla pohlavně zralé ženy hlavou. Duch byl vlastně oživujícím principem, duší zesnulé osoby, jež si po fyzické smrti těla a určitém období stráveném ve světě duchů přála znovuzrození, a to právě prostřednictvím ženy náležející k stejnému subklanu jako její někdejší matka. V matčině děloze byl zárodek vyživován krví, odtud příčina absence menstruace. Trobriandská představa nevyklučovala případy panenského otěhotnění (virgin birth); některé z nich lze i doložit, vcelku však byly neobyčejně vzácné. Před početím je třeba „otevřít“ reprodukční ústrojí ženy pohlavním stykem, má-li vzniknout dostatečný prostor pro růst zárodku. Je vhodné dodat, že trobriandské klany jsou matrilineární, takže v souladu s odpovídající představou reprodukce je každý subklan nezávislý a sebeperpetuuující prostřednictvím duchů, kteří „oživují“ jeho členy. Trobriandané, stejně jako jiná společenství, která tolerovala raný pohlavní styk, nebo k němu dokonce vybízela, potvrzují známý fakt vzácnosti raných otěhotnění před příchodem sekundárních pohlavních znaků. Z hlediska početí u Trobriandů existuje více pojetí: 1) muž není progenitor; 2) mužovo sémě koaguluje s menstruační krví a takto spoluvytváří plod. 3) „dvoufázová“ verze početí; v první fázi, jež je čistě koncepční, vstupuje do ženy duch předka z její vlastní matriline, v druhé fázi pak jde o formování, vyživování. Trobriandané věří, že tato fáze těhotenství, „postkoncepční“, je rozhodující právě pro růst plodu, odtud důležitost opakovaného pohlavního styku; otcův „příspěvek“ je tedy nezbytnou podmínkou růstu. Tedy nejprve početí, potom soulož. Dogma o neposkrvněném početí může být jako ortodoxní přijímáno mezi křesťany už asi tisíc šest set let.

V East Bay, jiné melanéské kultuře, je lidská reprodukce připodobňována k zemědělství. Panuje tam víra, že k početí je nezbytný výron semene, jakmile však dojde k otěhotnění, není žádoucí další výron semene, protože by způsobil další početí. Otěhotnění se počítá od okamžiku, kdy žena jeví neklamné fyzické příznaky jiného stavu, není ani nutně podmíněno vynecháním menstruace. I když je substance zárodku odvozena ze semene, výživa a prostředí matčiny dělohy vykonávají přímý vliv na zárodek, a tak se dítě může podobat jednomu nebo oběma biologickým rodičům.

Značné množství nativních „teorií“ reprodukce připisuje početí právě smíšení krve a spermatu. Jedna z nich, zastávaná tradičně Ašanty z Ghany, tvrdí, že menstruační výměšky a krev jsou základem krve potomka, zatímco sperma se stává duší, oživujícím prvkem dítěte. Jiné podoby tohoto pohledu připisují stejnou kontinuitu menstruačním výtokům, sperma se prý naproti tomu vyvíjí v maso, svaly nebo kosti.

Často jsou nativní teorie jak doslovnými výklady představy o procesu oplodnění, tak i metaforami, jež lze vztáhnout k některým rysům sociální organizace. Například v East Bay

místní představy spíše posilují mužskou převahu, v trobriandské kultuře, jak naznačeno, jde nejspíše o kulturní koncept partenogenetické reinkarnace spjaté s matrilineární descendencí, podobné pojetí je u Ašantů. V tomto smyslu se nativní teorie reprodukce zdají být metaforami sociologických činitelů.

Tyto teorie často vymezují období větší a menší ženské plodnosti:

- Pro obyvatele East Bay je doba nejvyšší pravděpodobnosti početí zhruba uprostřed periody,
- naproti tomu u Havasupaijských indiánů, také u Navahů, se soudí, že početí bude bezprostřední, dojde-li k souloži během menstruace.
- Keňští Kikujové se domnívají, že nejpříhodnější doba pro oplodnění je bezprostředně po menstruaci,
- Masajové soudí, že několik dní po ní.

Pokud jde o mužskou dispozici plodnosti:

- Mangaiané kdysi věřili, že když muž dělí své semeno mezi několik žen, snižuje tím svou potenci.
- Podobně v East Bay se domnívají, že míra potence je přímo úměrná pohlavní zdrženlivosti. Objevuje se tam poněkud kuriózní představa, že žena neotěhotní, neporodí, jestliže byla oplodněna několika muži.

Součástí studia nativních představ o reprodukci může být nepochybně také studium potratů, především spontánních. V primitivních společnostech existuje celá řada omezení ukládaných těhotným ženám – od těch, jež sledují praktické, somatické cíle, až po možné následky mystické. Souvislost početí a smrti je zjevná, stejně jako různé vazby totemické, známé zejména z nativní Austrálie. Z klasické Indie pocházejí různé reprodukční kosmologie, jež se mohou promítat do ideologií sexuálního chování, do sexuálního života: „subjekt“ je nejčastěji pouhým ztělesněním nadčasových vesmírných principů, které existují nezávisle na existenci tělesné schránky.

Sexuální kodexy a praktiky

V každé kultuře existuje určité množství objektů, činností, symbolů, signálů, rčení a vyprávění i gest, které slouží k pojmenování erotických, reprodukčních nebo pohlavních významů, ať už v sociálním nebo biologickém pohledu. Významy mohou zahrnovat jak zjevné a univerzální „ikony“ jako genitálie, předměty ve tvaru pohlavních orgánů, činnosti naznačující soužití, tak i kulturně specifické symboly, jimiž mohou být podle pohlaví diferencované způsoby oblékání a krášení, a dokonce ezoterické znaky, srozumitelné jen omezeným skupinám. Celkový soubor takovýchto znaků a projevů lze nazvat erotickým případně sexuálním kodexem kultury.

Neexistuje společenství, v němž by chování jeho příslušníků nebylo konstantně ovlivňováno sexuální kódem nebo jeho prvky. To je možná nejzřetelnější v projevech cudnosti, v etiketě správného oblékání a v celé řadě situací respektujících společenské konvence. Pro všechny kultury nepochybně platí, že pohled na pohlavní orgány je potenciálně erotický, což vyžaduje, aby dospělí členové dané kultury respektovali určité formy „cudnosti“, zvláště jde-li o smíšenou společnost.

Dokonce i v těch kulturách, kde příslušníci obou pohlaví chodí zcela nazí (nativní Austrálie), existuje určitá etiketa cudnosti. Tak se muži nikdy přímo nedívají na ženské pohlavní partie, sedící žena si zase zakrývá oblast mons veneris patou. V naprosté většině kultur světa jsou dámská ňadra pokládána muži za erotická, ač v tropických oblastech si ženy horní polovinu těla vždy nezahalují. Existují však výjimky: na Mangaii nejsou ženská prsa považována muži za sexuálně vzrušující. U žen bývá zahalována větší část těla než u mužů, extrémem jsou některé islámské sekty, jejichž ženy si zakrývají závojem i oči.

Mušské genitální pokrývky či penilní pouzdra nezahalují v některých kulturách skrotum, a dokonce v některých halí pouze předkožku. Nejednou však jsou pouzdra na penis opticky přitažlivá, dokonce oslnivě nápadná, takže na jedné straně mají sice zakrývat (a zakrývají), ale na druhé straně mají vlastně přitahovat pozornost (a přitahují). Tato řeckně dvojakost je příznačná pro nejednu kulturu. Tendenci „zakrývat, ale zdůraznit; tlumit, ale vlastně navodit pozornost“ prozrazuje tradice módy v euroamerickém kulturním okruhu.

Osobní krášení a ozdoby jsou obecným rysem všech kultur, dokonce i těch, jež to popírají; všude jsou genderovým ukazatelem, neboť muži a ženy užívají odlišné způsoby zdobení. Stejně jako je v proamerickém okruhu móda jakousi formou umění, tak v některých kmenových tradicích je malování těla a obličeje při slavnostních či rituálních příležitostech pokusem o uměleckou podobu, jež může v některých případech mnohé napovědět o společenském postavení svého nositele. I když oděv, účes, ozdobení těla jsou pouze pomíjivými projevy, existuje řada forem nebo projevů „trvalejší“ povahy: tetování, skarifikace, barvení a broušení zubů, deformace lebky, tvarování nohou. Některé z těchto forem jsou vysloveně sexuální a náleží spíše do jedné kategorie se sexuálními mutilacemi nebo modifikacemi. Nejznámějším případem jsou zřejmě hotentotské zástěrky, tedy uměle vytvarována labia minora mladých dívek. Jde zřejmě o jakousi snahu vytvořit „falický“ charakter vnějších ženských genitálií.

Paralelně praktikují některá etnika Amazonie zavěšování závaží chlapcům na skrota, takže v dospělosti jim visí až téměř ke kolenům; v týchž kulturách chodí ženy totálně depilovány. V East Bay nosí dívky drobné obrázkové tatuáže, v dospělosti obvykle na vnitřní straně stehů. Tyto tatuáže byly stejně pečlivě zahalovány jako genitální oblast, jsouce určeny jen

manželům nebo milencům, a když se muži bavili o sexu a erotice, byly právě řeči o ženském tetování pokládány za eroticky vzrušující.

Mnohé kultury provozují úkony nebo používají formule obecně známé jako milostná magie, jejímž cílem je navodit láskyplné pocity v žádoucích objektech. Většinou byly tyto úkony prováděny potají, neboť je pospolitost netolerovala, pokládajíc je za čarodějnictví.

Na Trobriandových ostrovech je základním posláním milostné magie zvýšení pohlavní přitažlivosti „provozovatele“ odpovídajícího rituálu.

Další složkou sexuálních kodexů může být erotické umění. Všeobecně známou podobou tohoto typu umění jsou indické skulptury, spojované s posvátnými mýty a teologickými představami. Dále některé styly takzvaných primitivních skulptur Polynésie a Melanésie, jež vyjadřují jak erotické, tak i mystické představy, užívají vysloveně genitální symbolizace.

Patří sem i sexuálně vyjádřené taneční formy z Tahiti nebo Havaje, nebo proslulá mochická keramika ze starého Peru.

Nejnápadnější složku sexuálního kodexu nacházíme v slovesném umění. Každá kultura má svůj sexuální jazyk, který se projevuje v různých řečových obrazech, kontextech, humoru, škádlení, narážkách, snad „soudoběji“ řečeno v „harassmentu“; v různých podobách vypravujícího folkloru, v estetických útvarech jazyka – v poezii, próze, dramatu a jiných žánrech. Jako celek je sexuální kodex systémem symbolů, jež patrně nejvýmluvněji demonstrují hodnotové orientace osob náležejících k dané kultuře.

Další součástí sexuálního kodexu jsou praktiky, sexualita v nejužším slova smyslu: k heterosexuální souloži, eventuálně dalším způsobům sexuálního „vybití“.

Poznatky z kultur, jež mají kladný vztah k předmanželskému pohlavnímu styku, naznačují, že nejranější věk, kdy začíná být soulož „provozována“, představuje desátý až jedenáctý rok, avšak ani tehdy nemusí docházet k plné penetraci nebo orgasmu. Věk

nejintenzivnějších sexuálních zájmů a činností spadá asi mezi dvacátý a třicátý rok života: toto věkové rozpětí představuje jakousi biologickou konstantu, již kultura příliš měnit nemůže. Na druhé straně nacházíme množství dokladů, jak kulturní vlivy, dokonce i v naší vlastní společnosti, mohou potlačit, posunout, rozšířit limitující věk „koitálního“ chování. Tak Abchazané se domnívají, že odkládání plného sexuálního života vede k prodloužení pohlavní aktivity. Ženy v dnešní Abcházii se vdávají ve věku kolem dvaceti let, ale dříve k tomu docházelo v pozdějším věku. Vyšší věk mužů vstupujících do manželství a velké věkové rozdíly partnerů mají patrně vliv na menší plodnost, Abchazané však udržují své sexuální zájmy a pokračují v pohlavních stycích do hluboce pozdního věku, mnohem vyššího než u kteréhokoliv jiného, v současnosti známého etnika. Frekvence soulože u skupiny ve věku od dvaceti do třiceti let, se uvádí 5krát týdně u navažských respondentů, 2,4krát u skupiny kalkatských muslimů a 1,9krát u kalkatských hinduistů. Data z East Bay pro stejnou věkovou skupinu jsou srovnatelná, pouze nepatrně vyšší než u Navahů,

zatímco data od Balů z Konga uvádějí vyšší průměrnou frekvenci než v East Bay. Pro srovnání: v předmanželských příbýtcích u již zmíněných Murijů, kde existuje značná volnost, dokonce podpora potěšení ze soulože (účastníci jsou ovšem mladší dvaceti let), je frekvence jednou až dvakrát týdně. Danijové, známí velice nízkou hladinou libidinózní energie a děsem ze sexuálního styku se ženami, bohužel žádnou statistiku četnosti pohlavních styků nemají.

Také data týkající se milostné přede hry jsou vcelku skromná. Jen málokterá skupina nezná milostnou přede hru před koitem, u žádné skupiny neslouží přede hra jako náhražka soulože. „Petting“ je zjevně doménou proamerického kulturního okruhu, určitý náběh k pettingu projevují skupiny, jež mají ve zvyku (například za podmínek mimomanželských styků) provozovat jakýsi pseudokoitus. Rozpětí milostné přede hry může být značné: zatímco u Lepců nebo Kwomů muž i žena začínají se stykem zpravidla ihned, bez přípravy a předchozího objímání, například na Ponape, na Trobriandových ostrovech, mohou sexuální radovánky před koitem trvat celé hodiny. Z 39 společenství, o nichž máme informace o milostné přede hře, 53,8% vykazuje delší prekoitální činnost; něco málo přes 10% má nepříliš vypracovanou milostnou přede hru, zatímco ve zbývajících 24,9% nelze vcelku o milostné přede hře mluvit. Vzorce a podoby milostné přede hry koexistují s jinými postoji a obyčeji. Lze říci, že ta společenství, jež mají vypracovanou milostnou přede hru, umožňují zpravidla svým mužským příslušníkům vybrat si partnerku pro manželství, zatímco ve společenstvích, kde milostná přede hra není výrazným prvkem sexuálního chování, je výběr manželky obvykle přenechán třetí straně. Manželovy sexuální „aféry“ jsou tolerovány spíše tam, kde milostná přede hra není.

Co se týče vlastních sexuálních technik, tzv. *figurae veneris* (= polohy při souloži), ve většině kultur světa je preferovanou polohou poloha „tváří v tvář“, žena na zádech, dole.

Alternativní možností, rovněž hojně zmiňovanou (zvláště pro Afriku), je poloha tváří v tvář, avšak na boku; ta je často uváděna jako varianta, jako alternativa klasické polohy „misionářské“, dokonce doporučována tam, kde spí více rodinných příslušníků pohromadě, a rovněž v případě pokročilejšího stupně těhotenství. V East Bay se dává přednost poloze zezadu, zejména při kontaktech cizoložných.

Ideály ženské krásy - obecněji lze snad říci, že to, co lidé pokládají za krásné, chápou také jako přirozené.

Masivnější tělesná stavba je velebena u Namů, na Pukapuka nebo u Sirionó, v kontrastu s tím se preferuje štíhlost u Navahů a Ilů, širokou pánev a široké boky vyznávají Čukčové a Kwakiutlové z amerického severozápadu (Britská Kolumbie), úzkou pánev a široké boky Jakuti, co největší stydké pysky mají v oblibě na Ponape, na Truku, na Markézách, nemluvě

pochopitelně o klasické hotentotské zástěrce; velký klitoris se zdá být specialitou erotické tradice Velikonočního ostrova. Dlouhá visící ňadra si považují v Africe, pevné polokruhovitě prsy na ostrově Manus, velké prsy „vůbec“ jsou zbožňovány na Aloru, u Apačů a Hopijů, ale také na Lesu.

Orálně genitální počínání je dobře známo ze všech vyšších civilizací, rovněž z různých míst Oceánie a Afriky. Z velmi sporé informace, jež je k dispozici, lze usoudit, že kontakt úst a penisu je obvyklejší než kontakt úst a vulvy. Orální sex je nápadnější u vzdělaných vrstev. V souladu s výzkumy je možno říci, že felace je od padesátých let minulého století čímsi běžným.

Kombinace felace a cunnilingu, tedy takzvaná poloha 69, je podle pramenů velice limitovaná, přičemž určitou výjimkou jsou mochické artefakty a některé objekty z jiných vysokých kultur. Poloha šedesát devět bývala součástí sexuální výchovy na Mangaii. Touha po soukromí, je často uváděna, ale u mnoha kmenových i rurálních pospolitostí je úplné soukromí nedostižným ideálem. I když je představa o soukromí kulturně vázána, stále existují zmínky o zvědavých dětech, jimž je vštěpována ignorance pohlavní činnosti rodičů. Na druhé straně se však přiznává, že takové pozorování je nutnou součástí socializace.

V některých kulturách Melanésie se soulož mezi manžely odbývá nikoli v příbytcích, ale zpravidla mimo vesnici v zahradních přístřešcích: jen tam si dvojice vychutnává samotu. Podobně je tomu v East Bay, kde je počáteční styk manželů komplikován důsledky rané výchovy namířené proti kontaktům s opačným pohlavím. Až poté, co si manželé založí vlastní zahradu, získají vlastní pozemek, otevírá se jim prostor pro „vypracování“ sexuálního styku.

Etnologická literatura se zmiňuje o tom, že muži mají zpravidla větší sexuální apetenci než ženy. Výjimky najdeme například u novoguinejských Sianů a některých skupin Indie, kde, jak se soudí, je ztráta semene čímsi oslabujícím, nebo dokonce čímsi nebezpečným. Najdeme také opakovaná sdělení, že ženy mají potíže s dosažením orgasmu, že jej málokdy prožívají. U některých etnik, například u Arapešů, možnost ženského orgasmu zcela popírají. Zdá se, že transkulturální variabilita ženského orgasmu je obrovská: na jedné straně máme „anorgasmické“ horské Arapeše, na druhé straně mangaiaské, „multiplex orgastické“ ženy dosahující prakticky během každého koitu vrcholu (dobře podloženého klitorálním drážděním), a ne jen jednoho. Tato variabilita jen potvrzuje složitost a neurčitost ženského orgasmu.

Valná část informací o masturbaci v mimoevropských společenstvích má spíše anekdotický charakter. Kupříkladu Kgtala Tswanové z někdejšího Bečuánska (Botswany) masturbaci u mužů bez ohledu na věk velice odsuzují, jsou však tolerantnější vůči ženám, odpouštějíce dokonce i masturbujícím ženám vdaným s vědomím, že jsou zřejmě zanedbávány

nebo odloučeny od svých manželů na dlouhou dobu. V Africe ve všech etnických subkulturách je masturbace vcelku odsuzována, neboť prý oslabuje tělo i ducha, dokonce může přivodit neštěstí. Přesto však asi 40% mužů potvrdilo zkušenost s onanií v nějakém období svého života, asi 20% přiznalo, že ji provozuje stále. Je zajímavé, že křesťané se hlásí k masturbaci mnohem častěji než muslimové. Mladí muži z vesnických oblastí byli ochotnější mluvit o onanii nežli muži z města. Naproti tomu jen nepatrné procento žen ve vzorku potvrdilo provozování masturbace, vaginální i klitorální. Religiózní příslušnost a další stránky sociálního zázemí mohou bezprostředně ovlivňovat sexuální aktivity. Balové z Konga jsou vůči onanii shovívaví, a to pro obě pohlaví, toleruje se i vzájemná masturbace mezi hochy, o nichž se soudí, že se vyskytuje poměrně často. Také mangaiaská kultura jeví známky snášenlivosti vůči masturbaci jak hochů, tak dívek, zhruba do desátého roku života, kdy se chlapci podrobují superincisi. Po ní je masturbace spíše odmítána a doporučován heterosexuální koitus. Postoj v East Bay je dosti podobný: masturbace je u chlapců pokládána za normální, na rozdíl od dívek, u nichž se s potřebou pohlavního naplnění nepočítá. Po uzavření sňatku je však onanie pokládána za cosi směšného, za projev nezralosti.

Ve výčtu prvků sexuálního chování zmíníme ještě nekrofilii, zahrnující jednak sexuální přitažlivost mrtvol, jednak pohlavní styk s nimi. Sexuologové a antropologové se jen velmi vzácně zmiňují o její existenci, vždy je pak spjata s muži. Nejstarší zmínky najdeme snad u Hérodota: mrtvoly krásných žen nebyly ve starém Egyptě předávány bezprostředně po smrti balzamovačům právě ze strachu ze sexuálního zneužití. Avšak alespoň jedna společnost, Luové z východní Afriky, pěstuje určitý typ ritualizované nekrofilie: Duch mladé dívky, jež zemřela jako panna, je pokládán za vysoce nebezpečného, a má-li být pacifikován, musí být povolán někdo zvnějšku, aby mrtvolu defloroval. Bellacoolové z Britské Kolumbie údajně pokládali za přijatelné, když muž z hlubokého zármutku obcoval s mrtvolou své manželky. „Funerální“ nekrofilie je rovněž známa na Pukapuka, pro novoguinejské Káinanty je nekrofilie aktem potěšující agrese, aktem prováděným na zabitých ženách nepřítele.

Použitá literatura:

VRHEL, František a Jaroslav MALINA. Panoráma biologické a sociokulturní antropologie 4: Antropologie sexuality: Sociokulturní hledisko. Editor: Jaroslav Malina. Brno (CZ): Nadace Universitas Masarykiana v Brně, nakladatelství a vydavatelství Nauma v Brně, 2002. 80 s. Modulové učební texty pro studenty antropologie. ISBN 80-210-2821-1.